ऊर्द्ध्वं स देहात् सुव्यक्तं विमुच्येदिति नान्यथा। एतदाहुर्म्महाप्राज्ञाः साङ्ख्यं वै मोक्षदर्शनं।
स्वपक्षे कारणं याह्यं समये वचनं हितं। शिष्टानां हि मतं याह्यं त्वद्विधैः शिष्टसम्मतैः।
प्रत्यक्षहेतवो योगाः साङ्ख्याः शास्त्रविनिश्चयाः। उभे चैते मते तत्त्वे मम तात युधिष्ठिर।
उभे चैते मते ज्ञाने नृपते शिष्टसंमते। अनुष्ठिते यथाशास्त्रं येन तां परमां गतिं।
तुल्यं शौचं तपोयुक्तं दया भूतेषु चानघ। व्रतानां धारणं तुल्यं दर्शनं न समन्वयोः। ११०४
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ यदि तुल्यं व्रतं शौचं दया चात्र फलं तथा। न तुल्यं दर्शनं कस्मात्तन्मे ब्रूहि पितामह।
॥ भीष्म उवाच ॥ रागं मोहं तथा स्नेहं कामं क्रोधञ्च केवलं। योगाच्छित्त्वा ततो दोषान् पञ्चैतान् प्राप्नुवन्ति तत्।
यथैवानिमिषाः स्थूला जालं छित्त्वा पुनर्ज्जलं। प्राप्नुवन्ति तथा योगास्तत्पदं वीतकल्मषाः।
तथैव वागुरां छित्त्वा बलवन्तो यथा मृगाः। प्राप्नुयुर्व्विमलं मार्गं विमुक्ताः सर्व्वबन्धनैः।
लोभजानि तथा राजन् बन्धनानि बलान्विताः। छित्त्वा योगाः परं मार्गं गच्छन्ति विमलं शिवं। ११०५
अबलाश्च मृगा राजन् वागुरासु तथाऽपरे। विनश्यन्ति न सन्देहस्तद्वद्योगबलादृते।
बलहीनाश्च कौन्तेय यथा जालं गता झषाः। बधं गच्छन्ति राजेन्द्र योगास्तद्वत् सुदुर्ब्बलाः।
यथा च शकुनाः सूक्ष्मं प्राप्य जालमरिन्दम। तत्र सक्ता विपद्यन्ते मुच्यन्ते च बलान्विताः।
कर्म्मजैर्ब्बन्धनैर्बद्धास्तद्वद्योगाः परन्तप। अबला वै विनश्यन्ति मुच्यन्ते च बलान्विताः।
अल्पकश्च यथा राजन् वह्निः शाम्यति दुर्ब्बलः। आक्रान्त इन्धनैः स्थूलैस्तद्वद्योगोऽबलः प्रभो। ११०६
स एव च यदा राजन् वह्निर्ज्जातबलः पुनः। समीरणगतः क्षिप्रं दहेत् कृत्स्नां महीमपि।
तद्वज्जातबलो योगी दीप्ततेजा महाबलः। अन्तकाल इवादित्यः कृत्स्नं संशोषयेज्जगत्।
दुर्ब्बलश्च यथा राजन् स्रोतसा ह्रियते नरः। बलहीनस्तथा योगो विषयैर्ह्रियतेऽवशः।
तदेव च महास्रोतो विष्टम्भयति वारणः। तद्वद्योगबलं लब्ध्वा व्यूहते विषयान् बहून्।
विशन्ति चावशाः पार्थ योगाद्योगबलान्विताः। प्रजापतीनृषीन् देवान् महाभूतानि चेश्वराः। ११०९
न यमो नान्तकः क्रुद्धो न मृत्युर्भीमविक्रमः। दृश्यते नृपते सर्व्वे योगस्यामिततेजसः।
आत्मनाञ्च सहस्राणि बहूनि भरतर्षभ। योगः कुर्य्याद्बलं प्राप्य तैश्च सर्व्वैर्म्महीञ्चरेत्।
प्राप्नुयाद्विषयान् कश्चित् पुनश्चोग्रं तपश्चरेत्। सङ्क्षिपेच्च पुनस्तात सूर्य्यस्तेजोगुणानिव।
बलस्थस्य हि योगस्य बन्धनेशस्य पार्थिव। विमोक्षे प्रभविष्णुत्वमुपपन्नमसंशयं।
बलानि योगप्राप्तानि मयैतानि विशाम्पते। निदर्शनार्थं सूक्ष्माणि वक्ष्यामि च पुनस्तव। ११०५
आत्मनश्च समाधाने धारणां प्रति वा विभो। निदर्शनानि सूक्ष्माणि शृणु मे भरतर्षभ।
अप्रमत्तो यथा धन्वी लक्ष्यं हन्ति समाहितः। युक्तः सम्यक् तथा योगी मोक्षं प्राप्नोत्यसंशयं।
स्नेहपूर्णे यथा पात्रे मन आधाय निश्चलं। पुरुषो युक्त आरोहेत् सोपानं युक्तमानसः।
युक्तस्तथाऽयमात्मानं योगः पार्थिव निश्चलं। करोत्यमलमात्मानं भास्करोपमदर्शनं।
यथा च नावं कौन्तेय कर्णधारः समाहितः। महार्णवगतां शीघ्रं नयेत् पार्थिवसत्तम। ११०७